

5. Колесса Ф.М. Мелодії українських народних дум / Ф.М. Колесса / [підг. до друку, вступ. стаття та прим. С.Й. Грици]. – К.: Наукова думка, 1969. – 591 с.
6. Кулиш П. Записки о Южной Руси / Пантелеймон Александрович Кулиш. – С.-Петербург, 1856. – (Препринт / – К.: Дніпро, 1994. – 719 с.).
7. Огієнко І. Початок християнства на Україні / митрополит Іларіон. – К., 1993. – 128 с.
8. Стратілат А. Про стійкість традицій кобзарства в Україні / Анатолій Стратілат // Народна творчість та етнографія. – 2004. – № 1-2. – С. 79-82.
9. Українська художня культура: Навч. посібник / [За ред. І.Ф. Ляшенка]. – К.: Либідь, 1996. – 416 с.
10. Яценко Л. Державна заслужена капела бандуристів Української РСР / Л.І. Яценко. – К.: Музична Україна, 1970. – 84 с.

Резюме

Стаття розглядає основні чинники впливу, притаманні різним періодам історії нашого народу, на формування та зміни різних жанрів репертуару співака-бандуриста. А також пов'язані з цим питання аналізу репертуару, інструментарію, способів гри та співу.

Ключові слова: бандурне виконавство, вокал, репертуар, кобзарські думи, інструментальний жанр.

Summary

The article tells about the main types of influence of different genres of repertoire of singers and bandore player, which are characteristic for different periods of history of our people. Also one can find here questions concerned which the analysis of the repertoire, instrumentarium, modes of playing and singing.

Key words: bandore playing, vocal, repertoire, instrumentarium, genre.

УДК [791.40+771.31](477)

С.В. Виткалов

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ЕВОЛЮЦІЯ РІВНЕНЩИНИ В ДЖЕРЕЛОЗНАВЧІЙ БАЗІ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Сучасне життя вимагає все більшої уваги до соціально-культурного розвитку регіонів, які й надалі залишатимуться важливим чинником зміцнення держави і не лише в її економічному, але й культурно-мистецькому контексті. Проте трансформаційні процеси й досі відбуваються здебільшого стихійно, при інерційній, часто непослідовній політиці держави та практичній відсутності єдиної регіональної політики в Україні загалом. Це пояснюється як *другорядністю* (все ще) *культурної проблематики в очах правлячих структур, депутатського корпусу усіх рівнів, так і браком чітких уявлень про те, як потрібно трансформувати власне культурну сферу* (і то не лише серед широких мас, а й у самому культурно-мистецькому середовищі), про що неодноразово йшлося у фаховій літературі [1] та був розроблений навіть проект „Концепції державної культурної політики України” (ще 1994 р.), так і не реалізований через певні, переважно організаційно-політичні обставини. Поки й надалі продовжує домінувати думка, що більшість проблем культури можна вирішити простим збільшенням бюджетних асигнувань, а обов'язок самої культури пролягає лише в тому, аби слугувати незалежній українській державі більш-менш так само, як вона у попередню добу обслуговувала радянську політичну систему.

У той же час засоби масової інформації дедалі сміливіше втручаються у питання державного будівництва, спонукаючи управлінців усіх рівнів постійно враховувати у своїй діяльності точку зору ЗМІ. Тож визначати тенденції культурно-мистецького розвитку регіонів країни сьогодні вже неможливо без урахування ставлення до тієї чи іншої події, що там відбувається, широкого загалу, який в умовах сьогодення залишається важливим показником

громадської думки. Адже остання є переконливим чинником не лише демократичності проведення реформ, зрілості самої держави, а й потрібності того чи іншого кроку цієї держави стосовно забезпечення культурно-мистецької практики в суспільстві. І в цьому контексті періодика краю залишається достатньо важливим регулятором суспільних відносин.

Отже, метою нашої розвідки (і ще одним аспектом вивчення джерельної бази дослідження є аналіз культурно-мистецьких процесів крізь призму періодики Рівненщини, на шпальтах якої представлено розгляд культурно-мистецького життя сучасної доби.

Періодика – це досить специфічний блок інформації, адже в періодичній пресі завжди відбивається дух часу; вона дає своєрідний зріз (бачення) проблеми на момент її виникнення; ставлення до неї і самих авторів (журналістів), і читачів. Тож зібрана тут інформація лише згодом може скласти основу для подальших узагальнень, висновків або наступних, більш глибоких студійовань.

Загальна кількість періодичних видань області досить значна – 389. Зрозуміло, що частина з них носить виключно комерційний характер, спрямована на рекламу будь-якої продукції і таких є понад 27%; чимало видань подають інформацію про теле-радіо-простір краю, розмішуючи на шпальтах відповідні програми; певна їх кількість виконують функцію своєрідного соціального замовлення, оскільки репрезентують позицію політичних партій, блоків, окремих осіб і подана тут інформація теж є досить специфічною і не є предметом нашої уваги.

Серед тих, що складають інтерес, – обласна періодика загальнокультурного спрямування – „Зміна” та „Червоний прапор” (до початку 1991 р.), а згодом - „Вісті Рівненщини”, „Рівне вечірне”, „Рівне-ракурс”, „Рівне”, „Вільне слово”, „Волинь”, „Сім днів”, „Провінційна Ого”, „Дзвін”, „Літопис Заходу”, „VIP: I-й ровенский журнал”, „Духовна нива” та ін. Саме тут найчастіше розміщується інформація, що становить наш професійний інтерес.

Достатньо глибока культурно-мистецька інформація зустрічається й у районній періодиці („Життя і слово”, „Замкова гора” (Острог), „Дубровицький вісник”, „Народна газета”, „Вічеве слово” (Костопіль), „Вісник Дубенщини”, „Голос Полісся” (Рокитне), „Надслучанський вісник” (Березне), „Гомін плюс” (Млинів) та ін.). У них публікується специфічна культурологічна інформація про відомих особистостей району, їх родоводи, зв'язки із діаспорою, участь у культурно-мистецьких проектах; про пам'ятки історії та культури, а також здійснюється спроба друку фрагментів художньої літератури місцевих авторів. Часто місцеві часописи виступають ініціаторами різноманітних культурних починань, звертають увагу владних структур на занепад культурної спадщини, переважно пам'яток дерев'яної архітектури, іконописного та садово-паркового мистецтва, на яке багата Західна Україна і які, як правило, розташовані у райцентрах та селах області. Ця інформація вирізняється достатньою конкретністю, насиченістю фактами, колоритною мовою тощо. І це є чи не основним чинником, що втримує високий інтерес до цих часописів місцевої громади.

Досить активно і регулярно подає культурно-мистецьку інформацію (переважно звітного характеру, „портрети” митців та художніх колективів) по районах області й газета „Народна творчість”, що поширюється по всіх установах культури. Вона постійно інформує культосвітніх працівників області про широке коло професійних питань, проблеми галузі, фрагменти місцевої нормативної інформації. Засновником її є обласний Центр народної творчості управління культури і туризму Рівненської ОДА.

Зрозуміло, що враховуючи „аграрну” специфіку області (брак високопрофесійних журналістських кадрів, не достатньо яскраві, у порівнянні зі столицею та крупними культурними центрами, події місцевого життя, невисокий наклад майже усіх видань, що унеможливорює залучення до публікацій справжніх майстрів пера та ін.), інформаційні повідомлення у періодиці краю теж досить строкаті; принаймні їхній контент-аналіз за останні майже 20 років дає усі підстави так стверджувати; фактично не зустрічаються розлогі аналітичні статті про ту чи іншу мистецьку подію, постать, творчі доробки художніх колективів, хоча аналізована доба демонструє потужний сплеск культурно-мистецьких подій, явищ, художніх зразків. Як це не парадоксально, більше подібної інформації концентрується у районних ЗМІ, автори яких є, як правило, з тієї ж місцевості і більше обізнані із аналізованою подією чи постаттю.

У той же час місцева преса досить специфічно реагує на події культурно-мистецького життя краю, тобто в різні роки по-різному періодика віддзеркалює подібні події, що помітно навіть у самій кількості опублікованих статей. Так, приміром, якщо на заходи в сфері образотворчого мистецтва у 1991 році з'явилося лише 4 відгуки, то у 1992 р. був лише один; натомість у 2000 році їх було вже 29, що, треба думати, відбиває загальну активність мистецького життя в області. Ситуація починає докорінно змінюватися з 2002 року, коли в періодичній пресі було опубліковано 65 відгуків на події у сфері образотворення. Стільки ж (64) відгуків було оприлюднено і в 2005 році. Натомість у 2006 році інтенсивність культурно-мистецьких подій в області значно збільшується, як збільшується і кількість опублікованих на них відгуків – 112. Це найвищий показник за майже 18-річний період української незалежності.

Далі інтенсивність і мистецького поступу у цій сфері починає поступово спадати, свідченням чого є й тотожна реакція преси: у 2007 році – 107, у 2008 р. – 66 інформаційних мистецьких повідомлень. А за I квартал 2009 року таких повідомлень було лише 12.

Подібні тенденції притаманні й реакції на ситуацію, що складалася у сфері декоративно-прикладного мистецтва, де найбільш інтенсивним щодо реакції ЗМІ виявився 2002 рік – 40 публікацій та 2006 рік – 31. В інші періоди преса реагувала на здобутки у цій сфері, відгукуючись традиційними „творчими портретами” майстрів, звітами про ту чи іншу експозицію достатньо спокійно – по 10-18 відгуків на рік. Однак стосовно якості повідомлень, широти окреслених питань, ракурсу висвітлення проблеми ця інформація, на нашу думку, видається більш цікавою.

Проведений нами аналіз інших джерел („Хроніка культурно-мистецького життя Рівненщини”, що друкується обласною науковою бібліотекою) і їх співставлення з повідомленнями ЗМІ та й постійні власні спостереження дають підставу вважати, що відбувався не стільки спад у цій ділянці, стільки поява більш значущих, на думку преси, подій, що переорієнтували професійний інтерес в іншу ділянку, зайвий раз засвідчуючи відсутність у краї певної спеціалізації у сфері журналістики, коли б преса стабільно висвітлювала культурно-мистецький поступ області, а не лише реагувала на той чи інший художній захід.

Інша культурно-мистецька проблематика, зокрема музичне життя, у 1991 році лише 10 разів ставало предметом розгляду в обласній періодиці, то в 1994 р. – 55 і т.д., з тенденцією до суттєвого збільшення публікацій й надалі. Крім цього, враховуючи його надзвичайну розмаїтість, періодика розширила свої рубрикатори, акцентуючи увагу окремо на питаннях розвитку кобзарського та джазового мистецтва в історичній ретроспективі, фестивального руху, мистецького супроводу численних заходів тощо. Окремо сформовано навіть рубрику „художня самодіяльність”. І такі порівняння також можна легко продовжити. Взагалі цей напрям культурної творчості заслуговує на окремий розгляд. Утім, навіть побіжні співставлення публікацій на мистецькі теми перших років незалежності і сучасних розвідок помітно вирізняються тематично, змістовно, ракурсом висвітлення проблеми тощо. Останнім притаманне більш аналітичне ставлення до подій, бажання ширше „побачити” проблему, дошукатися до її витоків тощо.

Крім цього, якщо у перші роки незалежності культурно-мистецька інформація особливо не диференціювалася і подавалася епізодично, основна увага, натомість, концентрувалася виключно на історико-політичних проблемах, що цілком зрозуміло, то починаючи з перших років нового тисячоліття аналіз місцевої періодики дає можливість досить рельєфно виділити стале коло питань, що охоплюють проблеми розвитку хореографічного, образотворчого, декоративно-прикладного, музичного та інших видів мистецтва, або культурно-освітньої практики загалом, експериментів у сфері культурно-дозвілдової діяльності, творчого життя місцевих відділень професійних мистецьких спілок. В окремих виданнях з'явилися навіть спеціальні рубрики – „Рецензії”, де все частіше помітні непоодинокі спроби аналізувати культурно-мистецький, а надто – літературний процес. У підтвердження наведемо такі статистичні дані: приміром, у 1998 році лише культурно-мистецькі (літературознавчі) видання ставали об'єктом аналізу 32 рази [16]. А загалом, як засвідчує наш конвент-аналіз зб. „Новинки краєзнавчої літератури”, підготовленої обласною науковою бібліотекою за період від 1991 до середини 2009 року, ця проблематика

посідає друге місце серед кількості опублікованого, пропускаючи вперед події музичного життя в усьому його розмаїтті – 394 інформаційних повідомлень.

В області для цього є потужне інтелектуальне середовище: обласні відділення національних Спілок письменників, художників, композиторів, краєзнавців.

Досить міцно здобувають свої позиції в художній практиці краю й альтернативні художні об'єднання, які дбають не лише про власні здобутки, але й про встановлення зв'язків із світовою мистецькою спільнотою, як це роблять, приміром, місцеві фотохудожники, поступово перетворюючи наше провінційне в культурному контексті місто на осередок професійних змагань міжнародного рівня. Принаймні останні, проведені три роки поспіль, творчі звіти „в Рівному на Покрову”, що зібрали представників лише у 2009 році із 42 країн, дають усі підстави це стверджувати. Такої ж думки дотримуються і загальнодержавні засоби масової інформації [2].

Створено в місті декілька їх професійних „відгалужень” – спілок – кобзарів, театральних діячів, краєзнавців тощо, кожна з яких по-своєму реагує на культурний поступ населення, певним чином навіть формуючи його основні засади. В частині з них відновилися перервані пануванням соціалістичної ідеології пошуки в царині художньої форми.

Приміром, якщо у 1991 році в місцевій періодиці було опубліковано лише 3 повідомлення на зазначену вище проблематику, а головна увага, зрозуміло, концентрувалася на політичних питаннях, у 2001, відповідно 15, то у 2008 році таких повідомлень було вже 29. Позитивну тенденцію засвідчує й 2009 рік. Змінився й обсяг та „формат” таких повідомлень. Окремі часописи ввели навіть спеціальні розділи – „Конкурси та фестивалі життя”, „Мистецькі ювілеї” тощо; помітно більше стало подаватися інформації з хроніки подій, бенефісів, мистецьких презентацій, що дає змогу сподіватися й на подальше поглиблене висвітлення культурно-мистецької проблематики. Сьогодні в області жодна культурно-мистецька подія, ювілей художнього колективу чи окремого виконавця не залишається поза увагою ЗМІ. Та й саме місцеве населення, сподіваємося, цікавиться подібною проблематикою все більше, про що засвідчують спеціальні рубрики періодики. Мистецький відділ обласної наукової бібліотеки вже декілька років поспіль друкує щоквартальний спеціальний прес-реліз „Довідка про культурно-мистецьке життя в області”, що дає можливість відтворити усі його форми, вивчати, поступово вводячи в науковий обіг нову інформацію. Та й сама ОУНБ вже давно стала центром різноманітних наукових, культурно-мистецьких презентацій, творчих зібрань, літературних віталень тощо, поповнюючи і таким чином свій спеціальний краєзнавчий фонд.

Відповідно змінилася й насиченість культурно-мистецького життя. В області вже традиційними стали понад 10 міжнародних фестивалів та Всеукраїнських конкурсів („Древлянські джерела”, „Коляда”, „Тарас Бульба”, „Шоу-Західний регіон”, „Весняні пісні співи”, „Дивовижний світ органа”, „Я і гітара” та ін.), суттєво розширилася „географія” гастрольних подорожей місцевих мистецьких колективів і, відповідно, приїзд інших мистецьких груп та окремих виконавців до Рівного, зокрема й з бенефісними програмами останнім часом (Ф.Стригун із Львівським Національним Академічним театром ім. М.Заньковецької, Кубанський козацький народний хор та ін.).

Виникає, на перший погляд, дивна ситуація: чим складнішим стає суспільно-політичне та економічне життя в країні, чим більше у неї з'являється не розв'язаних питань у сфері державного будівництва, загострена міждержавна проблематика тощо, тим активнішою і різноманітнішою стає культурно-мистецька атмосфера її населення, яке, незважаючи на усі ці негаразди, продовжує активно займатися улюбленою справою.

Та й журналістський склад області, який підтримує ці процеси, помітно оновився і сформувався за зазначений період. Це переважно незаангажовані молоді особи, над якими не тяжіє ідеологічний багаж минулого.

Зрозуміло, що й надалі місцевій періодиці бракує глибоких аналітичних розвідок стосовно витоків того чи іншого культурно-мистецького явища, його місця у загальному культурному процесі, як це, приміром, помітно навіть у матеріалах найбільш поширеного народознавчого, етнографічного характеру. Подекуди й мовні питання також не втрачають своєї гостроти,

причому не в контексті не актуальних для Західної України дискусій щодо доцільності використання української як засобу існування етносу, а виключно як фактора вираження професійної, фахової думки.

Проте, з іншого боку, навіть ті короткі повідомлення, що є реакцією на сучасну культурно-мистецьку або краєзнавчу палітру краю, теж дають змогу побачити фактичне ставлення до них пересічного глядача чи читача, рівень та тривалість професійного інтересу до неї, розголос у професійному середовищі чи серед широкого загалу і таким чином, виявити вплив ЗМІ на подальший перебіг культурного життя. А співставлення тематики повідомлень, фахового рівня розміщеного аналітичного матеріалу, інтенсивності публікацій та їх тематичної спрямованості і розмаїття тощо дають добру нагоду, власне, й побачити не лише кроки держави у реалізації певних культурних потреб громадян, але й поступовий фаховий рівень зростання самої журналістики, як важливого стимулятора культурного розвитку країни загалом.

Аналізуючи періодику краю, слід зазначити, що поки що в ній відсутній і сталий контакт між журналістами (чи постійними дописувачами) та лідерами культурно-мистецького процесу, що не дає змоги тримати постійно в полі зору конкретне культурно-мистецьке явище, прогнозувати тенденції його розвитку тощо. Проте важливе значення інформації, розміщеної у періодичній пресі на регіональному рівні полягає, на нашу думку, у тім, що, приміром, на Рівненщині вона виступає важливим стимулятором зародження професійної критики, створення власних літературно-мистецьких альманахів, принаймні перші фахові часописи, що з'явилися у місті („Проріст”, „Погорина”) дають усі підстави думати саме так. У місті формується й відповідне коло читачів і шанувальників цієї літератури. Та й поява чималої кількості художньої публіцистики в області теж досить переконливий аргумент на користь подібної думки.

У той же час культурна політика держави на регіональному рівні дає добрий привід сподіватися, що саме регіонам належить майбутнє, адже саме тут концентруються не лише значні матеріально-фінансові ресурси, а й, що не менш важливо, культурний генофонд нації. Саме регіони зберігають яскравий мовно-культурний потенціал; тут – величезна скарбниця фольклору, художньої літератури, вокально-хорових та музичних зразків, інакше кажучи - нашої духовної спадщини, та й нові форми розвитку культурно-мистецької сфери пропонують також переважно регіони, формуючи власне багатонаціональне обличчя держави. Про це неодноразово наголошувалося вже навіть у наших розвідках [3], регулярних творчих звітах областей у столичному кіно палаці „Україна”. Саме в регіонах концентруються фактично забуті промисли та ремесла, якими принципово відрізняються західноукраїнський терени від усіх інших областей України, зокрема й Рівненщина і на подальший розвиток та збереження яких витрачаються чималі організаційно-фінансові зусилля органів державного управління, місцевих громад, зосереджуючись та втілюючись згодом у різноманітних культурних програмах [4]. І значною мірою їх подальший поступ і входження у суспільно-культурну структуру обумовлюється бажанням журналістів побачити у проведених заходах найбільш яскраве зерно, допомогти йому у подальшому становленні, звернути громадську думку до його підтримки і таким чином стимулювати культурну практику на місцях.

Серед інших видань, спрямованих на художню сферу – наукова періодика краю. Це, перш за все, наукові збірники кафедри культурології Рівненського державного гуманітарного університету – „Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наукові записки РДГУ” (фаховий мистецтвознавчий і культурологічний збірник) [5], що виходить друком із 1995 року та „Актуальні проблеми культурології: альманах наукового товариства „Афіна” (з 2004 року) [6], в яких станом на 1.12.2009 року опубліковано понад 1000 статей (чимало авторів яких акцентують увагу і на культурно-мистецьких процесах Рівненщини) загальним обсягом майже 540 др.а.

У першому з них оприлюднюються мистецькі розвідки про культурно-мистецькі процеси переважно західноукраїнських теренів. Тут зібрано достатньо унікальної інформації про композиторську школу Волині, Галичини, Донеччини різних часів, а надто – кінця ХХ – початку ХХІ століття, здобутки в царині музичного фольклору, про окремі оригінальні художні об'єднання, навчальні заклади художнього спрямування, систему художньої освіти загалом та її трансформацію в умовах сьогодення; окремі розділи складають дослідження культурно-

мистецьких процесів в історичній ретроспективі, де зосереджено чимало також унікального матеріалу про духовне життя – від мистецьких зразків Київської доби на території краю до інформації про виконавські інструментальні (скрипкові, духові, ударні народно-інструментальні) та диригентські школи Західної України і Києва, еволюцію народного інструментарію (бандури, кобзи, цимбалів тощо), духовного хорового концерту, естрадної пісні та її носіїв, джазової культури, хореографічне мистецтво, фольклорних фестивалів тощо; аналізуються творчі доробки яскравих, проте незаслужено забутих постатей з українського музичного простору – П.Сениці, М.Рославця та ін., або окремі грані їх творчості; художнє аматорство в умовах дії глобалізаційних процесів, іконописне малярство й портретний живопис Волині (зокрема портретна спадщина родини князів Острозьких за матеріалами вітчизняних архівів та художніх зібрань Європи, мистецька Короленкіана рівненського періоду) й центральної України, ретроспектива народної керамічної іграшки Волині з найдавніших, доісторичних часів та у більш пізній період, її напрями, форми побутування; а також аналізується мистецька спадщина історичних міст Волині – Дорогобужа, Пересопниці, Дубна, Острога, Клевая та ін. За час друку зазначеного збірника в ньому опубліковані оригінальні матеріали про, власне, Рівненщину, зокрема й гончарство Волинського Полісся, художню вишивку і український костюм краю, обрядовість і пісенно-хорову спадщину.

В окремий блок можна вивести інформацію стосовно театральної культури різних періодів в інтерпретації різнополярних її представників, колективів, а також творчу взаємодію митців материкової частини республіки та діаспори тощо.

Інформація цього збірника базується значною мірою на матеріалах західноукраїнських архівів, музейних фондів, матеріалів, надісланих представниками українського зарубіжжя, тому до наукового обігу авторами введено чимало нових прізвищ, імен, творів, фрагментів рукописів нот, листувань тощо, чим розширено обрії вивчення вітчизняної культури. Авторський склад залишається майже постійним упродовж багатьох років, тому структура кожного випуску нагадує розлогі колективні монографії. Чимало авторів збірника завершили свої дисертаційні дослідження, відбулися як дослідники сучасної вищої школи.

„Актуальні питання культурології” – науковий збірник, що включає переважно матеріали Всеукраїнських та міжвузівських науково-практичних конференцій: „Доля молоді у ХХІ столітті: духовний аспект” (2004 р., 59 учасників), „Молодь і проблема входження України у світовий культурний простір” (2005 р., 127 учасників), „Культуротворчий потенціал молоді і проблеми культурної інтеграції людства у ХХІ століття” (2006 р., 167 учасників із 32 ВНЗ), „Стан і перспективи культурної інтеграції людства у ХХІ століття” (2007 р., 186 учасників із 43 ВНЗ), „Культура ХХІ століття: стан, проблеми, перспективи” (2008 р., 217 учасників із 45 ВНЗ України, у т.ч. 32 національних), „Українська культура в умовах глобалізаційних трансформацій” (2009 р., 265 учасників із 39 ВНЗ України). Загалом у роботі цих конференцій, згідно сформованих програм, взяло участь понад 1000 осіб, що дало змогу достатньо широко обговорити різноаспектну культурологічну проблематику, зокрема й регіональну.

У шести розділах збірки (друкується у 2-х томах кожен випуск) концентрується культурологічна інформація достатньо широкого сальдо. Декілька розділів кожного випуску відведено й матеріалам регіонального культурно-мистецького спрямування – трансформаційні процеси у народній творчості, жанрово-видова структура художньої культури, народне та професійне виконавство і його еволюція в сучасних умовах та історико-мистецька жанрово-видова ретроспектива на українських теренах тощо. Значна частка матеріалу охоплює педагогічну проблематику, базовану на мистецьких зразках у різних освітніх системах, закладах та історичних періодах.

Крім вищезазначених збірників, окремі розвідки мистецтвознавчої проблематики, однак подані в іншому – історико-культурному контексті, зустрічаються і в багатьох випусках ще одного наукового збірника, засновником якого є університет, – „Актуальні питання вітчизняної та всесвітньої історії”: наукові записки РДГУ (за останні 8 років вийшло друком 15 випусків).

Аналізовані вище збірники відрізняє широкий науково-допоміжний апарат, належне редагування, професійний підхід до випуску кожного тому.

Чимало результатів науково-дослідної діяльності репрезентується сьогодні в різноманітних збірниках без чітко визначеного спрямування та періодичності випуску. Однак бажання їх авторів долучитися до розробки історико-культурологічної проблематики непереможне. У цьому зв'язку слід наголосити й на матеріалах, зосереджених у науковому збірнику „Волинь моя”: журналі міжнародного громадського об'єднання „Волинське братство”, що друкується вже декілька років столичним видавництвом „Київська правда” і часто вміщує на своїх шпальтах місцеву культурно-мистецьку проблематику.

Волинські терени – це край, де новітня доба започаткувала відродження різноманітних товариств, частина з яких (як от „Товариство дослідників Волині”) продовжила традиції своїх попередників, заснованих на початку ХХ століття у Житомирі. Решта виникла, враховуючи досвід собі подібних. І хоча їх ефективна діяльність була більш помітною на початку 90-х років, коли увага акцентувалася виключно на історичних та політико-ідеологічних чинниках, проте згодом вони через брак коштів, відсутність ентузіастів, незацікавленість самої держави у цьому процесі, спаданні ейфорії перших років незалежності тощо дещо уповільнили свою роботу. Однак час від часу їх зусиллями здійснюються помітні кроки на культурній ниві, як, приміром, це робить науково-краєзнавче товариство „Спадщина”, що є ініціатором декількох наукових конференцій: „Острог на порозі 900-річчя” (1990-1992 рр.), матеріали яких вийшли друком у 1992 році у 2-х частинах та інших подібних заходах, проведених у більш пізній період.

Аналогічні заходи притаманні й Волинському та Рівненському обласним товариствам краєзнавців з низкою науково-практичних конференцій в їхньому активі (на тему „Велика Волинь”) під загальною рубрикою надрукованих згодом матеріалів „Минуле і сучасне Волині: країнознавство: історія, здобутки, перспективи”, „Минуле і сучасне Волині. Олександр Цинкаловський і Волинь”: матеріали ІХ міжнародної наукової історико-краєзнавчої конференції, тематичні збірники яких друкувалися в Житомирі, Луцьку, Хмельницькому, Ізяславу, Рівному у 1991-1996, 1998 роках. У друках зазначених вище товариств оприлюднювали культурно-мистецьку тематику регіонального характеру чимало дослідників із Острога, Луцька, Дубна, Києва, Дніпропетровська, Мелітополя, Рівного – Я.Боднарчук, Р.Михайлова, А.Лініченко, О.Сидор, І.Пашук, Ю.Нікольченко, О.Огнева, П.Обухович та ін.

Згадаємо й збірку „Дубровиці – 1000 років”: збірник матеріалів науково-практичної конференції до 1000-ліття першої писемної згадки міста, що вийшла друком у 2005 році, де також є окремі оригінальні розвідки історико-мистецького спрямування, пов'язані із проблематикою, взятою нами до розгляду (І.Пашук, Р.Михайлова, В.Войтович, О.Михайлишин та ін.).

„Архітектурна спадщина Волині” [7] – ще один збірник наукових праць, присвячений ХVІІ Всеукраїнському конкурсу-огляду дипломних проектів вищих архітектурних та мистецьких шкіл України, де крім, власне, самих проектів, вміщено й аналітичні статті мистецтвознавчого спрямування окремих дослідників нашого краю (П.Ричкова, Б.Колоска, О.Михайлишин, М.Смолина та ін.).

„Воляння з Волині” – релігійно-суспільне видання Римо-католицької Луцької Дієцезії: двомісячник, що друкується з 1994 року і охоплює виключно питання церковні, однак час від часу тут також зустрічаються наукові розвідки Я.Боднарчук, згаданої вже О.Михайлишин, В.Рожка та ін., метою яких є розгляд сакрального портретного живопису, іконопису, художніх зразків, використаних в оформленні садово-паркового мистецтва волинських теренів ХVІІІ-ХІХ століть, архітектурній спадщині Волині, сучасних культурно-мистецьких процесів тощо.

До переліку періодичних видань, що виникли на хвилі національно-культурного піднесення слід віднести й наукові збірники, що друкуються Рівненським обласним краєзнавчим музеєм (РОКМ) (із 1996 р.) [8] і включають, крім фахової, музеєзнавчої проблематики, чимало матеріалу, що становить наш професійний інтерес і зібраних в окремому мистецтвознавчому розділі (мистецька спадщина у музейних фондах, іконописне малярство Волині в музейних зібраннях, питання реституції, атрибуції художніх пам'яток, творчий доробок окремих особистостей, Рівненська та Луцька колекції Волинської ікони тощо). Чимало дослідників, що є авторами статей у збірниках РОКМ, знаходяться за межами Рівного, втім вивчають саме

художню спадщину Волині, тож їх бачення культурно-мистецьких проблем теж видається достатньо актуальним. Чимало цінної інформації у контексті нашого бачення питання зберігає вип. 4, де опубліковано матеріали стосовно сучасного стану досліджень Волині і Полісся [9].

Окреслену проблематику продовжують й епізодичні збірники, що публікуються викладацьким складом інституту мистецтв РДГУ [10] з нагоди певних мистецьких подій (переважно Всеукраїнських конкурсів виконавців на духових та ударних інструментах, які передбачають й проведення науково-практичної конференції), ювілеїв, окремих етнографічних експедицій тощо. Основний їх напрям – здобутки переважно в ділянці інструментального виконавства, аранжувань, інструментовок, інтерпретації окремих, загальновідомих музичних творів та інші суто технологічні питання музичного мистецтва (адже сьогодні в Україні фактично припинено друк музикознавчої та, особливо, нотної літератури, тож подібні збірники й залишаються чи не єдиною формою обміну професійними думками). І лише поодинокі розвідки авторів цих збірників торкаються історико-мистецької проблематики.

Цінна мистецтвознавча інформація в контексті історико-краєзнавчого контексту подекуди зустрічається й у наукових краєзнавчих збірниках, що друкуються з нагоди ювілеїв окремих міст краю – Корця, Дубровиці, Дубна, Сарн, Пересопниці та ін., а також у збірниках історико-культурних заповідників Рівненщини [11]. Це, переважно, матеріали, що стосуються локальних культурно-мистецьких характеристик окремих осіб, художніх колективів чи мистецьких зібрань, висвітлення ролі того чи іншого виду мистецтва, особистості на значному краєзнавчому тлі. Тут зібрані матеріали й про керамічні традиції Корця, фарфорове виробництво Волині, спробу їх відродження, аматорський художній рух у краї, напрями розвитку декоративно-ужиткового мистецтва, що відроджуються на Рівненщині, форми культурно-мистецької діяльності населення загалом тощо. У подібних збірниках розміщується, як правило, культурно-мистецька інформація, що фактично не знаходить собі місця у мистецтвознавчій (професійній) періодиці чи монографічній літературі, а отже є чи не єдиним джерелом збереження інформації про розмаїття форм духовного життя в краї.

І хоча частина з аналізованих матеріалів (за виключенням інформації видань історико-культурних заповідників) має чимало хиб стилістичного, граматичного, подекуди й історичного та надмірно емоційного характеру стосовно тієї чи іншої події місцевого гатунку або її ролі в структурі духовної культури України, проте зосереджений тут матеріал складе згодом добре підґрунтя для подальшого вивчення культурно-мистецьких процесів держави і підготовки багатотомних праць з історії вітчизняної культури, яких так бракує сьогодні. Тим більше, що вже сьогодні окремі їх (історико-культурних заповідників – С.В.) відділи друкують каталоги мистецьких робіт за матеріалами своїх фондів, як це здійснив, приміром, художній відділ Державного історико-культурного заповідника м. Острога (доробок художника В.Мельничука).

В окремий блок слід винести інформацію, що зберігається у різноманітних збірниках кафедри музичного фольклору РДГУ, надрукованих за редакцією Ю.Рибачка, що входить до складу творчої групи, заснованої при Львівській національній музичній академії ім. М.Лисенка з питань дослідження Полісся - Проблемній Науково-Дослідній Лабораторії Музичної Етнографії та збірниках, що редагує В.Ковальчук. Хоча це переважно збірники етнокультурної проблематики, значний обсяг інформації вони мають і з питань музикознавства, мистецьких традицій, практики інструментального виконавства тощо. Тут збирається яскравий матеріал стосовно створення майбутнього атласу фольклорної культури Полісся [12]. Про це неодноразово йшлося й на сторінках згаданих наукових збірників „Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку” (вип.11-12-13) та „Актуальні питання культурології” (вип.8).

Наукові збірники Острога виходять друком переважно під патронатом Національного університету „Острозька академія”. Вони так само, як і збірники Рівненського інституту слов’янознавства Київського славистичного університету та Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. С.Дем’янука, хоча й мають достатньо широку дослідницьку проблематику (серії „Філософія культури”, „Культура і соціальні комунікації”, „Проблеми культурної ідентичності” тощо), проте мистецькі питання фактично оминають.

Національно-культурні процеси стимулювали й музейні установи області значно активізувати науково-дослідну діяльність, свідченням чого є започаткований ними друк власних наукових видань, що дає змогу їм активніше брати участь і у цій ділянці культурної творчості. Ця риса притаманна і згаданому вже неодноразово у наших публікаціях РКМ, і державним історико-культурним заповідникам міст Дубна та Острога – „Острозький краєзнавчий збірник” (з 2004 р.) та літературно-мистецько-краєзнавчий альманах „Над Ікрою-рікою” (з 2007 р.). І хоча там друкуються переважно музезнавчі матеріали, втім у них є також чимало інформації, яка нас цікавить із професійної точки зору [13].

Та й загальна статистика, подана зазначеними вище установами, засвідчує, що у науковій сфері сучасної України вони також посідають своє особнє місце. Приміром, якщо у 2005 році співробітниками цих (рівненських – С.В.) музейних установ було надруковано 125 наукових праць, то вже на початок 2009 року їх загальна кількість становила 174 одиниці [14]. А державний історико-культурний заповідник м. Дубно лише у 2008 році організував міжнародну наукову конференцію „Чехи і Дубенщина” та науково-теоретичну конференцію „Історико-культурна спадщина Дубна: правові, історичні, мистецькі і музейні аспекти” і видрукував відповідні збірки їх матеріалів. Його співробітники є ініціатори підготовки й навчального посібника з краєзнавства.

Регулярно Всеукраїнські науково-практичні конференції проводять і співробітники РОКМ.

Акцентуємо увагу й на матеріалах ще одного збірника, який вже формується зусиллями кафедри культурології РДГУ та Рівненської обласної наукової бібліотеки. Йдеться про матеріали міжнародної науково-практичної конференції „Волинь історична” (час проведення – вересень 2010 р.), мета якої зібрати матеріали дослідників різного сальдо наукового пошуку, утім об’єднаних спільною проблематикою достатньо широкого часового та тематичного періоду. Сподіваємося, що це значно розширить інформацію про наш терен навіть в умовах програми з однойменною назвою, зібраною Рівненською ОНБ. Принаймні, перші мистецькі розвідки, що надходять до редколегії, це засвідчують повною мірою.

Згадаємо й достатньо оригінальну працю під загальною назвою „Етнокультурна спадщина Рівненського Полісся” (видрукувану до 70-річного ювілею створення Рівненської області), що побачила світ на початку 2010 року завдячуючи фінансовій підтримці обласної державної адміністрації та „Декоративно-ужиткове мистецтво Рівненщини” (ця серія друкується вже чимало років у різних варіантах назв зусиллями РДГУ, Палацу дітей та молоді, Товариства краєзнавців тощо). І хоча окремі положення в позиції її авторів та упорядника (зокрема формування проспекту видання, якості розміщеного матеріалу тощо) можуть викликати й певні заперечення, проте факт зібрання і оприлюднення подібної інформації має незаперечну користь.

Із певним застереженням до періодичних видань тотожного (культурно-мистецького) спрямування спробуємо віднести й серію (значною мірою суто біографічних) збірників, упорядкованих місцевим краєзнавцем, членом Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка, доц. РДГУ – Б.Столярчуком [15], друком яких поступово формується джерельна база стосовно окремих постатей, мистецьких колективів, художніх осередків чи явищ, що функціонували чи нині діють на Рівненщині. Цей матеріал, зібраний з повідомлень періодичної преси, особистих контактів упорядника з митцями, художніми керівниками колективів, а також по архівах установ культури і мистецтв, навчальних закладів тощо дає підстави побачити витoki й те соціально-культурне тло, на якому формувалася духовна культура сучасної Рівненщини. Згодом він повинен скласти широке підґрунтя для вивчення культурно-мистецького поступу регіону доби незалежності.

Завершуючи огляд наукових періодичних друків, слід звернути увагу на необхідність широкої презентації подібних видань. Адже вони досить часто знані лише серед незначної частки вітчизняної інтелігенції та студентства місцевих ВНЗ.

Тож, як свідчать наведені вище матеріали, національно-культурний поступ держави стимулював й активізацію наукового життя на регіональному рівні, в якому культурно-мистецький чинник посідає далеко не останню роль.

Сучасні умови диктують свої „правила гри” і в системі сприйняття відповідного мистецького продукту. І засоби масової інформації (періодична й наукова преса) посідають достатньо важливе місце в структурі доведення різноманітної інформації подібного гатунку до особи, зокрема й інформації художньої, формуючи таким чином її (особи) естетичні смаки, певною мірою – ціннісні орієнтації, установки тощо. Важливе значення періодики (як складової ЗМІ) полягає ще й у тому, що вона виступає своєрідним „містком”, по якому інформація про професійне мистецтво, „високу” художню культурну практику швидше досягає широкого загалу і робить, таким чином, це мистецтво більш доступним, сприйнятливим цьому ж загалу в умовах відчутного занепаду професійної художньої освіти, інтересу до професійної (художньої) літератури тощо. Періодика дає, так би мовити, відповідний „кут зору” бачення проблеми.

А з іншого боку, періодика постійно підтримує (принаймні, повинна підтримувати) цей інтерес, ефективно впливаючи на рівень художньої свідомості населення. Саме цим певною мірою обумовлено і таке потужне зростання кількості періодичних видань на регіональному рівні, у яких культурно-мистецька проблематика постійно акцентується та розширення обсягу публікацій культурно-мистецького матеріалу. І хоча останнє меншою мірою стосується наукових часописів, оскільки коло їх впливу відносно локальне і спрямоване на достатньо обмежене за кількісним показником і вже підготовлене коло фахівців, проте загальні зауваження, висловлені вище, притаманні і їм.

Джерельні приписи

1. Див.: Романенко Г.О. Еволюція художніх і літературних об'єднань в Україні: історико-культурологічний вимір: монографія / Г.О. Романенко, В.М. Шейко. – К.: Ін-т культурології Акад. мистецтв України, 2008. – 208 с., а також численні розвідки І.М. Дзюби, М.Г. Жулинського, С.Д. Безклубенка та ін., вміщені у всеукраїнській періодиці останніх років.
2. Див.: Звітує Рівненщина // Урядовий кур'єр. – 2009. – 15 вер.
3. Див.: Виткалов С.В. Культурно-мистецькі проблеми як об'єкт дослідження // Вісник державної академії культури. Вип. 25. – Харків: ХДАК, 2008. – С. 264-271; він же: Проблеми регіональної культури в контексті державного устрою країни. – Аркадія: Культурологічний та мистецтвознавчий журнал. – Одеса: національний політехніч. ун-т, 2008. – № 2 (20). – С. 58-61; Виткалов С.В. Театральне Рівне в періодичній пресі доби незалежності // Актуальні питання вітчизняної і всесвітньої історії: наук. зап. Рівненського держ. гуманітар. ун-ту. Вип. 14. – Рівне: РДГУ, 2009. – С. 150-156; Виткалов В.Г., Виткалов С.В. Культурно-мистецька панорама Рівненщини періоду незалежності // Аркадія: культурологічно-мистецтвознавчий журнал Одеського національного політехнічного університету, 2009. – № 2. – С. 3-11; Виткалов В.Г., Виткалов С.В. Культурологічна освіта як складова підготовки фахівців у контексті суспільно-історичних реалій // Кафедра культурології в структурі Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне: РДГУ, 2009. – С. 5-53 та ін.
4. Більш детально, див.: Реалізація державної політики в галузі культури. Аналітичний звіт Міністерства культури та туризму України за 2008 рік. – К.: ДАКККіМ, 2009. – 255 с.
5. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 1-15. – Рівне: РДІК-РДГУ, 1995-2009.
6. Актуальні питання культурології: альманах наукового товариства „Афіна” кафедри культурології РДГУ. – Рівне: РДГУ, 2004-2009. – Вип. 1-8 (у 12 книгах).
7. Архітектурна спадщина Волині: зб. наук. праць. – Рівне: НУВГіП-М.Дятлик, 2008. – 167 с.
8. Див.: Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. Вип. 1-8. – Рівне: Волинські обереги, 1996-2009.
9. Наукові записки Рівненського обласного краєзнавчого музею. Вип. 4. – Рівне: Волинські обереги, 2006. – 304 с.
10. Див., приміром: Історія становлення та розвитку духової музики в контексті національної культури України: мат. Всеукраїнських наук.-практ. конф. Вип. 1-4. – Рівне: Волинські обереги, 2005-2008; Динаміка фольклорного виконавства: мат. наук.-практ. конф. до

30-річчя кафедри музичного фольклору РДГУ. – Рівне: РДГУ, 2009; Мистецтво у духовному відродженні України: новації і перспективи. – Рівне: Волинські обереги, 2004. – 232 с.; Етнокультурна спадщина Волинського Полісся. Вип. 5. – Рівне: Перспектива, 2004. – 256 с.; Поліссязнавство. Наук. фольк.-етногр. студії. – Рівне: Волинські обереги, 2005. – 236 с. та ін.

11. Див., публікації у періодичній пресі з нагоди проведення у Корці науково-практичної конференції „Скарби української народної кераміки на Кореччині” // Вісті Рівненщини, 1993. – 12 бер.; 1 жовт.; Українець А. Поліські гончарі // Проблеми збереження матеріальної і духовної культури Полісся: мат. наук.-практ. конф. – Сарни, 1997. – С. 9-10 та ін.; Корцю 850 років: зб. матеріалів і тез наук.-практ. конференції. – Рівне-Корець, 2000. – С. 72-74; Яноші В. Корецький фарфор знала вся Європа // Там само. – С. 57-60; „Західне Полісся: історія і культура”: матеріали наук.-практ. конф. із нагоди 30-річчя Сарненського історико-етнографічного музею. – Рівне, 2004. – 274 с.; „Дубровиці – 1000 років”: зб. мат. наук.-практ. конф. до 1000-ліття першої писемної згадки. – Дубровиця, 2005; „Історико-культурна спадщина Дубна: правові, історичні, мистецькі і музейні аспекти”. – Дубно, 2005; Висоцьк: з глибини віків до сьогодення (1000-річчя історичної згадки, археологічні документи). – Рівне: Волинські обереги, 2005. – 180 с.; „Західне Полісся: історія та культура”: мат. краєзн. конф. до 60-ліття утвор. Заріччянського р-ну. – Рівне, 2006. Вип. 2. – 204 с.; Острозький краєзнавчий збірник. – Острог, 2008; „Там, де Ікви срібні хвилі плінуть...”: мат. міжнар. наук.-теор. конф., присвяченої україно-польським взаєминам на Дубенщині. – Дубно, 2005; „Над Іквою-рікою”: літературно-мистецький-краєзнавчий альманах. – Дубно, 2007; „Магдебурзькому праву у місті Дубні – 500 років”: мат. міжнар. наук.-теор. конф. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2007 та ін.

12. Лірницькі пісні з Полісся: матеріали до вивчення лірницької традиції / Записи, впоряд. і прим. О.Ф. Ошуркевича; нотні транскрипції Ю.П. Рибак. – Рівне, 2002; Етнокультурна спадщина Полісся. – Рівне, 2002-2009 та ін.

13. Див.: Виткалов С.В. Музей як форма збереження історико-мистецької пам'яті в умовах сьогодення // Аркадія: Культурологічний та мистецтвознавчий журнал. – Одеса: національний політехніч. ун-т, 2010. – № 2 (24).

14. Більш детальну статистику, див.: Експрес-випуск „Про діяльність музеїв Рівненщини” // www.oblast.rivne.com від 6.04.2009. – № 06-2-09/209.

15. Див.: Столярчук Б.Й. „Фольклористи Рівненщини”. – Рівне, 1995. – 75 с.; він же: „Митці Рівненщини”: енциклопедично-довідкове видання. – Рівне: Ліста, 1997. – 279 с.; Він же: „Тетяна Перенчук. Записки. Спілкування. Діалоги”. – Рівне: вид. О.Зень, 2007. – 248 с.; Він же: „Контрабасисти Рівненщини”. – Рівне, 2008. – 79 с.; Він же: „В'ячеслав Старченко. Спогади, матеріали, документи”. – Рівне, 2008. – 132 с.; він же: „Валентин Колосов – живописець і скульптор”. – Рівне, 2009. – 87 с.; він же: „Дорогобужу на Волині – 925”. – Рівне, 2009. – 156 с.; він же: „Ритми рівненського джазу”. – Рівне, 2009. – 168 с. (у співав. з О.Гайдабурою); він же: „І.Ф.Жилінський: ...Як це було: театральне життя Рівненщини. Витоки та сьогодення”. – Рівне: вид. О.Зень, 2010. – 253 с. та ін.

16. Див.: Новини краєзнавчої літератури. Поточний бібліографічний покажчик за 1998 рік. – Рівне: ОНБ, 1999.

Резюме

Розглядаються питання культурно-мистецького життя Рівненщини доби незалежності на сторінках місцевих періодичних видань, зокрема й фахових часописів.

Ключові слова: культурно-мистецьке життя, Рівненщина, наукова періодика, часописи.

Summary

The questions of cultural and art life of edge of time of independence on the pages of local magazines are examined, in particular and professional magazines.

Key words: cultural and art life, scientific periodicals, magazines.